

Politické souvislosti

Rovnost žen a mužů je základním principem a součástí lidských práv a zároveň i předpokladem k tomu, aby byla respektována lidská práva všech lidí. Podle Vídeňské deklarace a akčního programu jsou „lidská práva žen a dětí ženského pohlaví nezcizitelnou, nedílnou a nedělitelnou součástí univerzálních lidských práv“. Deklarace dále vyzývá k tomu, aby byla lidská práva žen zohledňována ve všech aktivitách OSN. Lidská práva žen vymezuje a zabývá se jimi několik mezinárodních a evropských právních nástrojů.

Mezinárodní nástroje a právní předpisy v oblasti lidských práv

- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, která definuje lidská práva žen jako lidská práva.
- Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (2007), která je jediným mezinárodním nástrojem v oblasti lidských práv, který ratifikovala EU.

Nástroje a právní předpisy Evropské unie v oblasti lidských práv

- Smlouvy o Evropské unii, např. Smlouva o fungování Evropské unie (SFEU) (přepracované znění z roku 2009), která potvrzuje zásadu rovnosti a povinnost EU odstraňovat nerovnosti a vyzývá členské státy, aby při vymezování a provádění politik bojovaly proti diskriminaci.
- Listina základních práv Evropské unie (2000), která posiluje celkový právní rámec pro lidská práva v EU, stanoví zásadu rovnosti žen a mužů a zakazuje diskriminaci a zaručuje všem lidem právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces.
- Směrnice Evropské komise týkající se oblastí, jako jsou rovné příležitosti a rovné zacházení s muži a ženami v oblasti zaměstnání (2006/54/EU), důkazní břemeno v případech diskriminace na základě pohlaví (97/80/ES), práva obětí trestného činu, pojmy „násilí na základě pohlaví“ (genderově motivované násilí) a „násilí mezi blízkými osobami“ (2012/29/EU).
- Strategie pro rovnost žen a mužů 2010–2015, která členské státy vybízí, aby v právních předpisech

a politikách zohledňovaly odlišné potřeby žen (včetně tzv. intersekcionalních nerovností), a zavádí ideu, že násilí na ženách je porušováním lidských práv.

- Evropský pakt pro rovnost žen a mužů 2011–2020, který vyzývá členské státy, aby podnikly nezbytné kroky pro řešení diskriminace v různých oblastech společenského života.
- Evropská strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením 2010–2020.
- Rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020.
- Rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV ze dne 19. července 2002 o boji proti obchodování s lidmi.

Strategické cíle Pekingské akční platformy a ukazatele EU

- I.1.** Podporovat a chránit lidská práva žen prostřednictvím plného uplatňování všech nástrojů v oblasti lidských práv, zejména Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen.
- I.2.** Zajistit rovnost a nediskriminaci v právních předpisech i v praxi.
- I.3.** Dosáhnout právní gramotnosti (posílení kompetencí žen v oblasti právních otázek).

Všechny členské státy ratifikovaly Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen, a jsou tedy právně vázány ji uplatňovat v souladu se zásadou řádné péče. V rámci této povinnosti členské státy pravidelně předkládají národní zprávy o přijatých opatřeních Výboru pro odstranění diskriminace žen, který zprávy zkoumá a vydává konkrétní doporučení. Doplnkem těchto zpráv jsou stínové zprávy, které sestavují organizace občanské společnosti v příslušných zemích. Evropská komise navíc vydává výroční zprávy o rovnosti žen a mužů. Oblast lidských práv zatím v rámci procesu sledování Pekingské akční platformy na úrovni EU nebyla přezkoumána.

Nejnovější údaje a informace obsahuje databáze *Women and men in the EU – facts and figures* (Ženy a muži v EU – fakta a čísla), kterou vytvořil Evropský institut pro rovnost žen a mužů a která je k dispozici na adrese:

<http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>

Zjištění vyplývající z údajů za celou EU

Antidiskriminační právní předpisy se obtížně provádějí a uplatňují

Podle Sítě právních expertů Evropské komise jsou směrnice o rovnosti žen a mužů v některých případech implementovány jen v omezené míře. Uplatňování rovnosti žen a mužů brání například převážně genderově neutrální přístup používaný při formulování právních předpisů, stejně jako rozšíření stereotypů v legislativních a soudních institucích. S tím souvisí také skutečnost, že v roce 2012 se v průměru pouze 22 % občanů zemí EU-27 domnívalo, že jejich vláda účinně řeší všechny formy diskriminace.

Strukturální a institucionální překážky přístupu žen ke spravedlnosti

Pokud jde o přístup ke spravedlnosti, čelí ženy specifickým strukturálním a institucionálním překážkám. Tyto

potíže mohou souviset s náklady na soudní řízení. Soudy a policie kromě toho nemusí vždy dostatečně rozumět problematice násilí na ženách. Důsledkem může být nedostatečná koordinace mezi soudními orgány a dalšími orgány činnými v trestním řízení během vyšetřování a shromažďování důkazů, kvůli níž musejí ženy, které se staly obětí násilí, vícekrát vypovídat o tom, co prožily, a opakovaně absolvovat lékařská vyšetření. Výsledná dlouhá délka soudních řízení a sekundární viktimizace mohou ženy vedle společenského tlaku fakticky odrazovat od podání trestního oznámení.

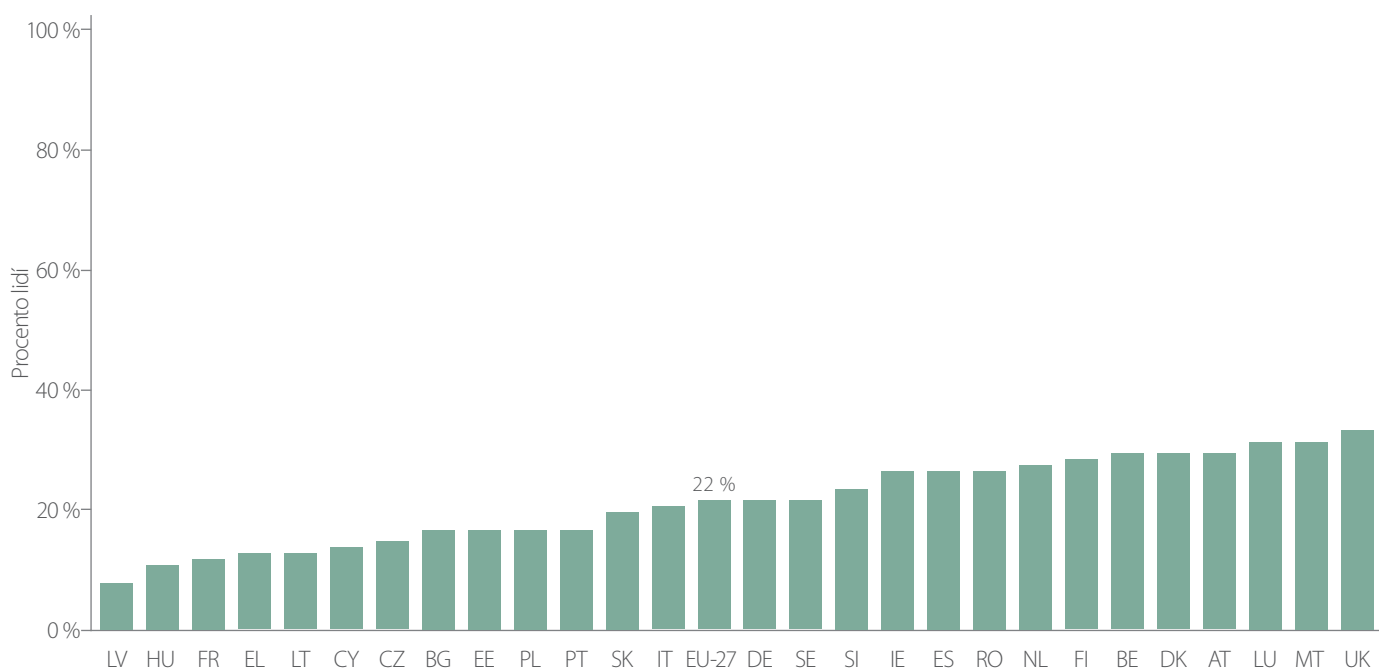
Stereotypy a nedostatečné zastoupení žen v policii a soudnictví mohou snižovat kvalitu služeb poskytovaných ženám i mužům a mohou ženy odradit od toho, aby vyhledaly podporu. Tradiční postoje a přesvědčení spojené s genderovými stereotypy mohou vést k genderovým předsudkům u soudů. Ty byly přitom identifikovány jako jedna z příčin nízkého počtu soudních řízení vedoucích k odsouzení a evidovaného vysokého podílu hlášených případů, které k odsouzení nevedou.

Rozvoj sběru údajů a výzkumu na vnitrostátní a evropské úrovni by pomohl zjišťovat a lépe posuzovat překážky, se kterými se ženy v této oblasti setkávají.

Ženy z různých skupin čelí při naplňování svých práv různým problémům

Ženy tvoří stejnorodou skupinu a přístup některých žen ke spravedlnosti mohou dále ztížit právní, institucionální, strukturální, sociálně-ekonomické a kulturní

PROCENTO LIDÍ, KTEŘÍ SE DOMNÍVAJÍ, ŽE JE V JEJICH ZEMI VYVÍJENO ZCELA EFEKTIVNÍ ÚSILÍ V BOJI PROTI VŠEM FORMÁM DISKRIMINACE, 2012

faktory. V souladu s tím mohou být ženy vystaveny několika formám diskriminace zároveň. V souladu s principem „intersekcionality“, je diskriminace zažívaná současně na základě více než jedné charakteristiky (tj. vícenásobná diskriminace) více než součtem těchto jednotlivých znevýhodnění. Tato znevýhodnění se totiž vzájemně násobí a posilují. Zkušenosti s jednotlivými formami diskriminace nelze oddělit a jsou komplexní.

Posuzování vícenásobné diskriminace je obtížné, zejména týká-li se pohlaví

Vícenásobná diskriminace je složitý, obtížně definovatelný pojem, a proto se v právních systémech členských států uplatňuje různě. V souladu se zásadou srovnatelnosti je pro účely posouzení otázky, zda byla určitá osoba diskriminována, nezbytné určit referenční případ v právu EU i vnitrostátním právu. Zejména v případech vícenásobné diskriminace, se však vhodná srovnání hledají obtížně, a zásada nediskriminace se proto v praxi uplatňuje omezeně.

Migrantky (včetně uprchlic, žadatelek o azyl a nelegálních přistěhovalkyň)

Většina členských států podmiňuje přiznání práva na dočasný pobyt předložením dokladu o řádném pracovním poměru. Migrantky však často pracují v neregulovaných odvětvích a v neformální ekonomice. Převážně genderově neutrální právní předpisy o pobytu a zaměstnání stále zohledňují rodinný stav. Ženy, které vstoupí do země jakožto manželky pracujícího muže, vždy závisejí na pokračování vztahu s tímto mužem. Proto je pro ně zvláště obtížné hledat podporu v systému trestního soudnictví, když jsou například vystaveny genderovému násilí. Přístup ke spravedlnosti je obtížný zejména pro nelegální migrantky, protože tyto ženy se mohou obávat, že budou trestně stíhány, obrátí-li se na právní systém. Tento problém se týká zvláště obětí obchodování s lidmi a nucené prostituce.

Užitečné iniciativy

Dodržováním lidských práv žen a rovným zacházením se zabývá několik lidskoprávních organizací působících v členských státech a v celé EU. Estonské centrum pro lidská práva provádí v období 2012–2015 projekt „Sít pro lidská práva“, jehož cílem je podporovat rovné zacházení a zlepšit ochranu před diskriminací prostřednictvím vytváření sítí a spolupráce mezi organizacemi občanské společnosti a prostřednictvím strategické podpory. Dánský institut pro lidská práva (DIHR) zveřejnil novou zprávu s cílem popsat podstatné otázky lidských práv v Dánsku. Prioritní témata uvedená ve zprávě o situaci institutu DIHR za rok 2013 jsou zaměřena na otázku rovnosti žen a mužů v Dánsku. Oddělení rovného zacházení institutu DIHR navíc vyvíjí metody pro podporu rovného zacházení a nediskriminace. K sadám nástrojů, které byly v této oblasti vypracovány, patří „Kruh rozmanitosti“, „Laboratoř rozmanitosti“ (pro soukromý sektor) a „Laboratoř rovnosti“ (pro obce).

Příslušnice menšin

Příslušnice menšin (např. národnostních, jazykových nebo náboženských) mají omezený přístup ke spravedlnosti, protože jsou více ohroženy chudobou a sociálním vyloučením. Členské státy však obtíže a překážky, s nimiž se tyto ženy setkávají při přístupu na pracovní trh, neřeší – navzdory tomu, že ve většině členských států závisí udržitelnost důchodových systémů a systémů sociálních dávek na participaci lidí na trhu práce.

Romské ženy

Romská populace představuje největší národnostní menšinu v EU, kterou podle odhadů tvoří šest milionů lidí. Termín „romská populace“, který se na úrovni politiky běžně používá, zakrývá rozmanitost uvnitř této skupiny. Romské ženy zažívají některé z nejvýraznějších forem marginalizace a diskriminace a vzhledem ke svým povinnostem v soukromé sféře a přetrvávajícím tradičním hodnotám ohledně role žen v jejich společenství často nemohou vstupovat do veřejné sféry.

Ženy se zdravotním postižením

Ženy a dívky se zdravotním postižením tvoří 16 % celkové ženské populace EU. Ve srovnání s ženami bez zdravotního postižení existuje u žen se zdravotním postižením 0,5 až 10krát vyšší pravděpodobnost, že budou diskriminovány.

Lesbické nebo bisexuální ženy a transgender osoby

Lesbické a bisexuální ženy, stejně jako transgender osoby uvádějí častěji než gayové a bisexuální muži, že jsou diskriminovány na základě pohlaví.

Starší ženy

Ženy starší 65 let jsou stále vystaveny specifické a významné diskriminaci – ohledně přístupu k zaměstnání či ohledně přístupu k soudům nebo policejním službám, chtějí-li se domoci nápravy či náhrady škody. Důvodem je, že nevědí o poskytovaných službách, případně se nepovažují za oběti.

POKROKY A PŘEKÁŽKY V OBLASTI I: LIDSKÁ PRÁVA ŽEN

POKROKY

- Zajištění rovného přístupu ke spravedlnosti je považováno za zásadní otázku.
- Některé členské státy uznaly nutnost řešit problematiku vícenásobné nebo intersekcionalní diskriminace.
- V rostoucí míře je uznávána potřeba podporovat ženy, které se staly obětí násilí, což v některých členských státech vedlo k zavedení pokročilejších opatření a podpůrných mechanismů.

PŘEKÁŽKY

- Ženy nepožívají svých práv ve stejné míře jako muži.
- Přístup žen ke spravedlnosti ztěžují institucionální, ekonomické a kulturní překážky.
- Rovný přístup ke spravedlnosti zvláště obtížně získávají příslušnice některých skupin.
- Ženy, které se staly obětí násilí, musí stále překonávat značné překážky při vymáhání odškodnění.
- Neexistují žádné srovnatelné údaje ani ukazatele pro posuzování pokroku členských států v této oblasti zájmu.

Jak dále v EU

- Vypracovat ukazatele pro posuzování pokroku členských států v oblasti lidských práv žen.
- Řešit překážky, kterým ženy a zvláště oběti násilí čelí, pokud se domáhají nápravy či náhrady při porušení svých práv.
- Zajistit jako nezbytný předpoklad pro lidská práva žen rovný přístup ke spravedlnosti pro všechny ženy odstraněním ekonomických, kulturních a (genderových) institucionálních překážek.
- Vypracovat opatření s cílem zajistit, aby ženy a muži mohli stejně uplatňovat lidská práva, řešit vícenásobnou a intersekcionalní diskriminaci a řešit specifické problémy žen, které se staly obětí násilí.

Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE)

Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE) představuje centrum znalostí EU pro rovnost žen a mužů. Institut EIGE podporuje tvůrce politik a všechny příslušné orgány v jejich úsilí o zajištění rovnosti mezi ženami a muži (nejen) pro všechny Evropany/ky tím, že poskytuje odborné znalosti a srovnatelné a spolehlivé údaje o rovnosti žen a mužů v Evropě.

Další informace: <http://eige.europa.eu>

Středisko pro zdroje a dokumentaci Evropského institutu pro rovnost žen a mužů představuje inovativní a praktický nástroj vyvinutý pro hledání klíčových zdrojů týkajících se rovnosti žen a mužů, pro výměnu znalostí mezi těmi, kdo se zajímají o politiky a postupy v oblasti rovnosti žen a mužů, a také jako nástroj, který poskytuje prostor pro diskusi a debatu na internetu.

Další informace: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Kontaktní údaje:
European Institute for Gender Equality
(Evropský institut pro rovnost žen a mužů)
Gedimino pr.16, LT-01103 Vilnius, LITVA
Tel. +370 5 215 7444, Tel.+370 5 215 7400

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/eurogender

<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN: 978-92-9218-649-4

doi: 10.2839/677920

MH-04-15-022-CS-N